

Diadal

Úgy alakult, hogy a gimnázium és az egyetem között egy évet pedagógusként, azon belül is képesítés nélküli napközis nevelőként töltöttem. Ehhez a 80-as évek végén protekció kellett. Mi pártvonalon nem voltunk különösebben erősek (és még ezzel a megfogalmazással is fölélttem a valóságnak), ellenben volt egy unokabátyám, aki hobiból – ma úgy mondanánk, önkéntesként – repülőgép-modellézással foglalkozott, iskolai szakkörököt vezetett, és az úttörők nyári táboroztatásában is megkerülhetetlen volt, legalábbis kerületi szinten. Ő lett a protektorom, de első körben még csak egy óvodát tudott intézni. Emiatt a pedagógusi pályafutásomat egy óvodában kezdtem, legalábbis papíron. Merthogy még a tényleges munkakezdés előtt megürült egy hely a környék legújabb iskolájában; sorra nőttek ki a földből a házak arrafelé, minden évben bővült néhány utcányival a város, és a gyerekek nem fértek el az osztályokban. Úgy emlékszem, akkoriban 28 fő volt a maximális osztálylétszám, de a harmadikosok nemhogy 28-nál, még 56-nál is jóval többen voltak, így aztán kellett egy új osztály, egy új osztályfőnök meg egy új napközis tanár.

78

A szerződés aláírásakor az igazgatóhelyettes asszony közölte, hogy a gyerekek bácsinak fognak szólítani, tegeződésről szó sem lehet. Ez szíven ütött, az viszont egyértelműen jót tett a lelki egyensúlyomnak, amikor az első munkanap reggelén néhány perces késéssel érkező az ügyeletes úttörő elkérte az ellenőrzőmet a portán, mondván, hogy a késő diákokra itt bizony szigorú szabályok vonatkoznak. Nagyon kevésbé éreztem bácsinak magam; 18 évesen ez talán méltányolható. Hasonló érzések munkálhattak a rám bízott gyerekekben is – mármint irányomban –, mert természetesen tegeztek: pár nap alatt kialakult az a szokásuk, hogy csak akkor váltottak át többé-kevésbé szabályos magázódásba, ha feltűnt a közelben egy igazi felnőtt.

Az első napra életem legkeményebb munkanapjaként emlékszem (azzal együtt is, hogy a diplomaszerezés után két évet a Pető Intézetben is eltöltöttem). Reggeltől délig csak hospitálnom kellett, azaz bent ültem az órákon, hogy lássam, kikkel lesz dolgom, aztán jött az ebéd, majd az osztálytanító hazament, én pedig ott maradtam 23 éppen csak harmadikkal, és mindössze annyi pedagógiai tudással a fejemben, hogy még 17 órakor (addig tartott a műszak) is ugyanannyian kell lenniük, azaz nem mehetnek haza, hiába laknak egyébként az iskolát körülvevő házakban. Valahogy átevicéltem azon a délutánon, a létszám is megvolt a végén, teljes siker. Így lettem pedagógus – mondhatnám, de valójában nem lettem. Nem azért, mert nem szerettem. Még ma is gyakran álmodom vele, a leggyakrabban az utolsó délutánnal, amikor elmentünk búcsúfagyizásra; a pedagógusnappal, amikor annyi virágot kaptam, hogy vödörkben álltak a szobámban, és reggelre rosszul lettem az erős illatuktól, meg azzal a júniusi nappal, évekkal később, amikor ott

sorakoztak a kapunk előtt, hogy elhívjanak a ballagásukra. Addigra már feleségem volt és gyerekeim, épp az újságíró-iskolába jártam, az első cikkeim is megjelentek: úgy éreztem, sínen van az életem, de azért azon a délutánon megfordult a fejemben, hogy nem rontottam-e el valamit. A tanítás (a napközizés is) olyasmi, mint az újságírás: leginkább szerelemből csinálja az ember. Biztosan kell hozzá valamennyi hivatástudat, de a legfontosabbak és a legfelejtethetlenebbek mégis azok az érzelmek, amelyeket kivált. Volt az iskolában egy fiatal tanítónő, éppen csak túl a diplomaszerezésen, aki szintén lehúzott pár esztendő tétlenkedés nélkülüként, mielőtt fölvetették – ő mondta, és minden biztonnal igaza volt, hogy egy év után is nehéz váltani, kettő vagy több év után pedig már szinte lehetetlen, leginkább az érzelmek miatt.

Csak hát a pénz. Havi 3300 forintot kerestem, ami ma nem mond sokat, de szinte pontosan a fele volt a „népgazdasági átlagfizetésnek”, vagyis nem számított nagyon rossz bérnek a napi négyórás munkáért. A képezett tanítók közül az idősebbek talán elérték az átlagfizetést (ma nem érik el, meg sem közelítik; ennyit fejlődünk azóta). Az a tanító, akit ugyanahhoz az osztályhoz hoztak valahonnan vidékről, már az első évben házat épített a fizetéséből: kapott egy kedvezményes árú telket a tanácstól, hétvégenként pedig a fiatalabb tanerők (engem is beleértve) eljárak hozzá építkezni, mert azért a ház leginkább kalákában épült. Betont kevertünk, téglát és malterosvödrot hordtunk, a kőműves keze alá dolgoztunk – sokan voltunk, és tavaszra felépült a ház. Nem volt kész, például nem volt még benne fűtés, de be lehetett költözni, nem kellett tovább fizetni az albérletet, és ez volt a lényeg.

Ez valamikor 1987–88 táján történt. Aztán mire a 90-es évek elején befejeztem a főiskolát – olyan gyönyörű jellemzést írt rólam a főnököm, belefoglalva, hogy visszavárnak, ma is megkönnyezem, ha eszembe jut –, a pedagóguspálya egészen kilátástalanná vált. Nem volt annyira kilátástalan még, mint ma, éppen csak annyira, hogy semmiképpen se jöjjön ki a matek, ha valaki családfenntartóvá szeretett volna válni. Nem sok fiú végzett akkoriban, amikor a főiskolára jártam, de összesen kettőt ismerek, aki ma is a pályán van. (Mellékszál, de a pacalos Németh Szilárd is akkortájt diplomázott ugyanott. Ő mondjuk könyvtár–népművelés levelező szakon, ha minden igaz, vagyis nem a nehezebbik végét fogta meg, és nem is rémlik, hogy valaha láttam volna az iskola épületében, ellenben a szemközti tér legendás diákkocsmajában törzsasztala volt. Amit nem azért írok le, hogy befeketítem őt: ugyanabban az országban élünk, pontosan tudom, hogy ettől csak még nagyobbra nő a hívei szemében.)

Egyszerűen pályaelhagyó vagyok, a kitüntetéses diploma és a köztársasági ösztöndíj ellenére (ez sem nagy dicsőség, csak azért kerül ide, hogy a gondolatmenet érthető legyen). Nem tudom, hogy én voltam-e az évfolyam legjobbja, de a jobbak között voltam, minden iskolába hívtak tanítani, ahová az évek során gyakorlatra jártam. Nekünk a képzés fél éves egybefüggő tanítási gyakorlattal zárult, amit az ország egyik első fizetős magániskolájában abszolváltam: pont a dupláját kínálták az állami iskolák kezdő pedagógusbéérének, húszezer forintot, ami nagyjából egy kisebb iskola igazgatóhelyettesi béérének felelt meg. És már akkor is, az is nagyon kevés volt.

Azóta fölneveltem három gyermeket, szülőként belülről ismerek több mint tíz magyarországi iskolát, és van külföldi összehasonlítási alapom nyugati szomszédunktól, illetve Skandináviából. Nagyon nehezen tudom szavakba foglalni azt a színvonalromlást, ami a magyar közoktatásban végbement. A dolog úgy áll, hogy a tanítás már akkor sem kínált perspektívát, amikor kézhez kaptam a papírokat, de ha tudtam volna, hogy mi lesz az iskolarendszerünkben, valószínűleg tanulni is egészen mást tanultam volna. Nem csak a pedagógusok szabadsága volt összehasonlíthatatlanul nagyobb (már a pártállam utolsó éveiben is), mint most, sokkal magasabb volt a tankönyvek színvonala és az emberállomány minősége is. Ezzel egyáltalán nem szeretnék megbántani senkit azok közül, akik ma tanítanak – ellenkezőleg, minden tiszteletem az övék, van olyan is, akit esténként az imáimban foglalkozok, mert olyan sokat kaptunk tőle –, amit írok, nem egyes emberekről szól, hanem az átlagos nívóról. Arról például, hogy ma teljesen általánosnak számít, hogy iskoláról iskolára vándorló, számlát adó vendégtanárok tanítják a szaktárgyakat, helyettes nincs, ha valaki megbetegszik, akkor az órák egyszerűen elmaradnak. Meg arról, hogy ha évente akad legalább egy tanár, akire a gyermekem többé-kevésbé fel tud nézni, akkor... Most éppen van ilyen, de egyáltalán nincs minden tanévben.

Ezt nem engedhetjük meg magunknak. Nem működhet úgy egy ország, hogy nem tudja a tanári pályán tartani azokat, akiknek ott volna a helyük. Nem tehetjük meg, hogy valaki, aki egyébként a tanítást választotta hivatásul, azért ne tanítson, mert nem engedheti meg magának.

80

Jogos kérdés persze, mi köze mindennek a hónaplóhoz. Részemről annyi, hogy az évzárók, ballagások és bankettek évadja van, és nekem ilyenkor mindig eszembe jut, hogy mi lett volna, ha másképp alakul. Van bennem lelkiismeret-furdalás: kicsit árulás volt az is, amikor a napköziseimet ott hagytam, meg amikor nemet mondtam a Géniusz iskolának, aztán később a Petőnek is. Mindenütt ismerős gyerekeket hagytam ott, akiket szerettem tanítani, és akik – úgy éreztem – szívesen tanultak velem. Huszonnyolc éve boldog vagyok egy másik szakmában, és mégis fáj a szívem. A fagyizó, ahova az utolsó délután elmentünk, hogy mindenkit meghívjak – bőven telt rá a 3300 forintos fizetésből – szerintem ott van azóta is a sarkon. Sosem jártam többé arra: Budapest, XVII. kerület, Diadal utca.